

Jacques Westerhoven

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2020

Jacques Westerhoven (1947) woont sinds 1975 in Japan, waar hij tot 2013 Engelse taal en Amerikaanse letterkunde doceerde aan de Rijksuniversiteit Hirosaki. Van zijn hand verschenen diverse vertalingen in het Engels (Osamu Dazai, Jirō Nitta, Hikaru Okuizumi, Hideo Osabe en Kyōzō Takagi) en het Nederlands (o.a. Jun'ichirō Tanizaki, Yukio Mishima, Kenzaburō Ōe, Masuji Ibuse, Haruki Murakami, Junpei Gomikawa en Yasushi Inoue). Stille sneeuwval van Jun'ichirō Tanizaki, De opwindvogelkronieken van Haruki Murakami en Menselijke voorwaarden van Junpei Gomikawa beschouwt hij als zijn belangrijkste vertalingen. In 2000 ontving hij als eerste en tot nog toe enige Nederlander de prestigieuze Nomaprijs voor Vertaalde Japanse Literatuur voor De stenen getuigen van Hikaru Okuizumi (Meulenhoff, 1998). Zijn vertalingen van 1q84 (Haruki Murakami) en Menselijke voorwaarden (Junpei Gomikawa) werden genomineerd voor de Filter Vertaalprijs, respectievelijk in 2011 en 2019. Voor zijn Engelse bloemlezing Voices from the Snow (Hirosaki University Press, 2009) ontving hij de Hirosaki University Press Award (2012). Als gevolg van de coronacrisis bleef de feitelijke prijsuitreiking achterwege en is dit dankwoord nooit uitgesproken, maar alleen digitaal te lezen op VertaalVerhaal.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2020

Geachte leden van de jury, vertegenwoordigers van het Prins Bernhard Cultuurfonds, meneer de ambassadeur en andere vertegenwoordigers van de Japanse ambassade, beste familieleden en vrienden:

U ziet voor u een fossiel. Ik woon sinds 1975 in Japan, maar ik ben al in 1971 uit Nederland weggegaan, dus mijn Nederlands is rond die tijd versteend. Ik schrijf het liefst in volzinnen, ik gebruik retorische komma's, ik zeg nog dingen als 'We gingen met *ons* allen', ik besteed nog aandacht aan het grammaticale geslacht van zelfstandige naamwoorden. De nieuwe spelling is mij een tegennatuurlijke gruwel, dus ik schrijf nog fier en onverdroten 'ruggegraat' en 'ladenkast' – en ik krepeer met een k. Hoewel ik van huis uit anglist ben, is 'het grote plaatje' voor mij een weerzinwekkend symptoom van Engelse ziekte, en als iemand tegen mij zegt dat ik een punt heb, vraag ik mij altijd bezorgd af of deze operatief verwijderd kan worden.

Dat een dergelijk fossiel deze prestigieuze prijs is toegekend, is natuurlijk in de eerste plaats te danken aan de – in mijn geval letterlijk – verziende blik van de jury, maar het is ook een getuigschrift voor alle redacteurs en persklaarmakers die zich over mijn manuscripten hebben gebogen in een wanhopige poging er iets behoorlijks van te maken. Jullie zijn met te veel om op te noemen, maar jullie weten wie jullie zijn.

Speciale dank is echter verschuldigd aan Maarten Asscher, die niet alleen voorzitter is van de jury, maar ook degene die me op 16 juni 1987 uitnodigde om *Kruisende lijnen* van Jun'ichirō Tanizaki te vertalen voor Meulenhoff en zo aan de wieg heeft gestaan van mijn carrière als vertaler in het Nederlands; aan Emile Brugman en Ellen Schalker, die me in het jaar 2000 het voorstel deden meer werken van Haruki Murakami voor Atlas te vertalen; en aan Mark Pieters en zijn collega's bij Van Oorscot, die er niet voor terugschrokken een 1385 bladzijden lange roman van een in Nederland volstrekt onbekende auteur uit te geven (ik heb het natuurlijk over *Menselijke voorwaarden* van Junpei Gomikawa.)

国際交流基金の助成金を申請するたびに快く相談にのって下さった在オランダ大使館の方々に対しても、心から感謝と御礼を申し上げます。

Vanzelfsprekend hebt u meteen begrepen dat dit een dankbetuiging was aan de staf van de Japanse ambassade voor hun hulp bij het aanvragen van subsidies bij de Japan Foundation.

My wife Seiko has always been my court of last resort. Even at the most inopportune moments she is always prepared to answer my silly questions. She will research a problem, set me straight, and suggest any number of possible translations. In a very real sense, therefore, this award is also her award, and I dedicate it to her with all my gratitude and love.

Bij een vorige gelegenheid heb ik ooit gezegd dat een vertaling kan worden vergeleken met een brug tussen twee culturen. De vertaler is daarom een bruggenbouwer – een pontifex. Op een dag als vandaag voel ik me natuurlijk pontifex maximus, dus ik wil aan die vergelijking niets afdoen, maar een brug is het resultaat van een proces. Hoe komt zij tot stand? Hoe gaat vertalen nu eigenlijk in z'n werk?

Er is een rivier, maar er is nog geen brug. In plaats daarvan staan er aan beide oevers vertalers te wachten tot ze door een geheimzinnige macht – in de wandeling 'de Uitgever' genoemd – op hun schouder worden getikt en de opdracht krijgen een lezer naar de overkant te dragen. De Uitgever geeft die opdracht echter op één voorwaarde: de lezer moet zo droog mogelijk blijven. En dan stapt zo'n vertaler met de lezer op zijn schouders de rivier in, aanvankelijk met goede moed. Maar de lezer wordt steeds zwaarder; het lijkt wel of er meer dan een zijn, misschien wel honderden, zo niet duizenden. Als een moderne Christophorus ploetert de vertaler echter door.

Maar de rivier is breed, en diep. De vertaler naast hem gaat kopje onder, en diens lezer ook. Nu heeft een barmhartige voorzienigheid bestierd dat die lezer zich daar niet van bewust is. Een gelukzaliger dood kan men zich nauwelijks voorstellen, want hij verkeert in de stellige overtuiging dat hij de overkant heeft bereikt, maar intussen verdrinkt hij jammerlijk. Zijn vertaler echter weet het vege lijf te redden. Die maakt gauw rechtsomkeert en wacht op de oever, waarschijnlijk vergeefs, tot de Uitgever hem nog eens op de schouder tikt.

Onze vertaler echter loopt door. De andere oever is al in zicht. Maar nu beginnen de problemen pas goed. Het water wordt dieper en de stroom sneller, de bodem is vol onpeilbaar diepe kolken en bezaaid met voetangels en klemmen, de lezer op zijn rug wil zo snel mogelijk naar de overkant, en de vertaler eigenlijk ook wel. Het water stijgt hem tot de lippen. Maar hij geeft niet op. Hij houdt vol, en uitgeput zet hij eindelijk weer voet aan land.

Maar de lezer is niet tevreden. Hij is misschien niet helemaal nat geworden, maar zijn broekspijpen zijn doorweekt, evenals zijn mouwen, en er zitten spetters water op zijn boordje. 'Nou, dat had veel beter gekund,' snauwt hij de vertaler toe. 'Slecht gedaan, hoor. Hoe heet je ook weer? Of nee, laat maar, het doet er niet toe.'

Elke nieuwe vertaling is een nieuwe brug, al zijn er natuurlijk verschillen. De ene brug is breder dan de ander. Er zijn stevige bruggen en wankele. Er zijn bruggen die al vrij snel aan vernieuwing toe zijn. Maar al die bruggen tezamen zorgen ervoor dat de mensen aan de ene kant van de rivier die aan de overkant op z'n minst een heel klein beetje beter kunnen begrijpen.

Ook nu, terwijl ik spreek, ploeteren, om redenen die alleen zijzelf begrijpen, vertalers in drommen van de ene kant van de rivier naar de andere. Maar het is altijd weer een hachelijk avontuur. Want de overkant is ver, en het water diep.